

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
«СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ»

Сборникът е резултат от проведената
на 27 и 28 февруари 2015 г.
в Ректората на Софийския университет
„Св. Климент Охридски“
международна научна конференция
на тема „Империи, граници, политики
(XIX – началото на XX век)“.

В академичната среща участваха колеги
от България, Русия и Сърбия.
В тома са публикувани разширени варианти
на материалите от конференцията.
Томът се посвещава на 145-ата годишнина
от издаването на фермана
за Българска екзархия.

Сборникът е реализиран по проект
на Софийския университет „Св. Климент
Охридски“ – Университетски комплекс
по хуманитаристика „Алма Матер“
(<http://ukh.uni-sofia.bg>),
програма „Регионални изследвания“,
и с финансовата подкрепа
на Фонд „Научни изследвания“
към Министерството на образованието
и науката.

ISBN 978-954-07-4209-0

9 789540 742090

ИМПЕРИИ, ГРАНИЦИ, ПОЛИТИКИ

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
«СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ»

ИМПЕРИИ, ГРАНИЦИ, ПОЛИТИКИ

(XIX – началото на XX век)

УНИВЕРСИТЕТСКО ИЗДАТЕЛСТВО
«СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ»

ИМПЕРИИ, ГРАНИЦИ, ПОЛИТИКИ
(XIX – НАЧАЛОТО НА XX ВЕК)

EMPIRES, BORDERS, POLICIES
(NINETEENTH – EARLY TWENTIETH CENTURY)

Proceedings of an International Conference
Sofia University “St Kliment Ohridski”
27th – 28th February 2015

Edited by
Plamen Mitev, Vania Racheva

ST. KLIMENT OHRIDSKI UNIVERSITY PRESS

SOFIA • 2016

ИМПЕРИИ, ГРАНИЦИ, ПОЛИТИКИ

(XIX – НАЧАЛОТО НА XX ВЕК)

Сборник с материали от международна научна конференция
Софийски университет „Св. Климент Охридски“,
27 и 28 февруари 2015 г.

Съставителство и научна редакция
Пламен Митев и Ваня Рачева

УНИВЕРСИТЕТСКО ИЗДАТЕЛСТВО „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

СОФИЯ • 2016

Тази книга се издава по проект на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ – Университетски комплекс по хуманитаристика „Алма Матер“, програма „Регионални изследвания“, и с финансовата подкрепа на Фонд „Научни изследвания“ към Министерството на образованието и науката.

Сборникът се посвещава на 145-ата годишнина от издаването на фермана за Българската екзархия.

На корицата: Heinrich Kiepert, Ethnographische Übersicht des Europäischen Orients: Berlin, 1876.

- © 2016 Пламен Митев – съставител, научна редакция, предговор
- © 2016 Ваня Рачева – съставител, научна редакция, предговор
- © 2016 Борислав Кьосев – художник на корицата
- © 2016 Андрей Л. Шемякин, Благовест Нягулов, Ваня Рачева, Веселин Янчев, Димитър Григоров, Иван Първев, Ирина Ф. Макарова, Людмила В. Кузьмичева, Милош Јагодић, Момир Самарцић, Ненад Макуљевић, Ольга А. Дубовик, Пенчо Д. Пенчев, Пламен Митев
- © 2016 Университетско издателство „Св. Климент Охридски“

ISBN 978-954-07-4209-0

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор <i>Пламен Митев, Ваня Рачева</i>	9
Introduction <i>Plamen Mitev, Vania Racheva</i>	13
Генерал-фелдмаршал Михаил Кутузов и българите <i>Пламен Митев</i>	17
Османската империя и българският стопански национализъм през третата четвърт на XIX век <i>Пенчо Д. Пенчев</i>	43
„Българските граници“ в контекста на Кримската война <i>Пламен Митев</i>	57
Турецкие административные реформы как новый императив балканской политики России на рубеже 60 – 70-х гг. XIX в. <i>Ирина Феликсовна Макарова</i>	63
Колонизациони процеси у Европској Турској 60-тих и 70-тих година 19. века и Кнежевина Србија <i>Милош Јагодић</i>	77
Российские диаспоры Дунайского вилайета <i>Ирина Феликсовна Макарова</i>	89
Природни граници или граници на природата. Географският фактор в балканската политика на Виена и Санкт Петербург (1804 – 1878) <i>Иван Първев</i>	129
Дефинисање стратешких циљева Аустро-Угарске на Балкану у пролеће 1878. и питање територијалног проширења Србије <i>Момир Самарџић</i>	139
Политики на границата: 1877 – 1878. Един документ на Марин Дринов <i>Ваня Рачева</i>	157
„Царь Дамян“ и освобожденная граница <i>Димитр Григоров</i>	193

Добруджа като граница и границата в Добруджа (преди и след Берлинския договор, 1878 г.) <i>Благовест Нягулов</i>	197
Българската армия в политиката на Руската империя 1878 – 1886 г. <i>Веселин Янчев</i>	235
Проект турецко-българского дуализма Стефана Стамболова: фикция, реалност, политическа стратегия <i>Олга Анатольевна Дубовик</i>	267
Внутренние границы Османской империи и предпосылки модернизации в Болгарии и Сербии (последняя треть XIX – начало XX в.) <i>Андрей Леонидович Шемякин</i>	287
Успоставяване граница и промена визуелне културе на Балкану у XIX веку <i>Ненад Макуљевић</i>	299
Проблема стабилизации межбалканских отношений в российской имперской политике в первом десятилетии XX века <i>Людмила Васильевна Кузьмичева</i>	309
Университетская болгаристика в России: традиции и проблемы современности <i>Олга Анатольевна Дубовик</i>	323
За авторите	339
The Authors	341

CONTENTS

Introduction	
<i>Plamen Mitev, Vania Racheva</i>	9
Field Marshal General Mikhail Kutuzov and the Bulgarians	
<i>Plamen Mitev</i>	17
Ottoman Empire and the Bulgarian Economic Nationalism During the Third Quarter of the 19th Century	
<i>Pencho D. Penchev</i>	43
„Bulgarian Borders“ in the Context of the Crimean War	
<i>Plamen Mitev</i>	57
Turkish Administrative Reforms as a New Imperative for the Balkan Policy of Russia in the Late 1860s and Early 1870s	
<i>Irina F. Makarova</i>	63
Colonization Processes in the European Part of the Ottoman Empire during 1860s – 1870s and Principality of Serbia	
<i>Miloš Jagodić</i>	77
Russian Diasporas in the Danube Vilayet	
<i>Irina F. Makarova</i>	89
Natural Borders or Borders of Nature. Geography as a Factor in the Balkan Policy of Vienna and St Petersburg (1804 – 1878)	
<i>Ivan Parvev</i>	129
Defining the Strategic Objectives of Austria-Hungary in the Balkans in the Spring of 1878 and the Territorial Expansion of Serbia	
<i>Momir Samardžić</i>	139
Border Policies: 1877 – 1878. A Marin Drinov’s Record	
<i>Vania Racheva</i>	157
„Tsar Damian“ and the Liberated Border	
<i>Dimitar Grigorov</i>	193
Dobrudja as a Border and the Border in Dobrudja (Before and After the Treaty of Berlin, 1878)	
<i>Blagovest Njagulov</i>	197

The Bulgarian Army in the Policy of the Russian Empire 1878 – 1886 <i>Veselin Yanchev</i>	235
Stefan Stambolov's Project of Turkish-Bulgarian Dualism: Figment, Reality, Political Strategy <i>Olga A. Dubovik</i>	267
The Ottoman Empire Internal Borders and Prerequisites for the Modernization in Bulgaria and Serbia (Last Third of the 19th to Early 20th Century) <i>Andrey L. Shemyakin</i>	287
Establishing Boundaries and Changes in the Visual Culture on the Balkans in the 19th Century <i>Nenad Makulević</i>	299
The Problem of Stabilization of Inter-Balkan Relations in the Russian Imperial Policy in the First Decade of the 20th Century <i>Lyudmila V. Kuzmicheva</i>	309
Bulgarian Studies in Russia: Traditions and Issues <i>Olga A. Dubovik</i>	323
The Authors	341

ПРЕДГОВОР

Този сборник е резултат от проведената на 27 и 28 февруари 2015 г. в Ректората на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ Международна научна конференция на тема „Импери, граници, политики (XIX – началото на XX век)“. Академичната среща бе завършващ етап на научен проект със същото название на колеги от Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и от Московския държавен университет „Михаил В. Ломоносов“, част от рамковия договор за научно сътрудничество и академичен обмен между двете научни институции. От българска страна в проекта участваха преподавателите от катедра „История на България“ на Историческия факултет проф. д-р Пламен Митев и ас. Ваня Рачева, а от руска страна – доц. д-р Олга Анатолиевна Дубовик, преподавател в катедра „История на южните и западните славяни“ в Историческия факултет на Московския държавен университет.

Формален повод за организирането на конференцията през февруари 2015 г. бе 145-ата годишнина от издаването на фермана за Българската екзархия – на тази годишнина е посветен и настоящият сборник. Същностната причина за провеждането ѝ обаче бе желанието ни да разширим и същевременно да споделим и да дискутираме проучванията си по тази интересна, обширна и актуална проблематика и с други колеги и съмишленици в областта на историческата наука, чиято *пресечна точка* е изследването на българо-руско-сръбските отношения, влияния и контакти през *дългия XIX век*. Така в двудневната конференция поканихме да се включат още колеги:

– от Русия: доц. д-р Людмила Василевна Кузмичьова от катедра „История на южните и западните славяни“ в Историческия факултет на Московския държавен университет, доц. д-р Ирина Феликсовна Макарова и доц. д.и.н. Андрей Леонидович Шемякин – и двамата от Института по славянознание към Руската академия на науките в Москва;

– от Сърбия: извънреден проф. д-р Милош Ягодич и проф. д.и.н. Ненад Макулевич от Философския факултет на Белградския университет, извънреден проф. д-р Момир Самарджич от Университета в Нови Сад;

– и от България: проф. д-р Веселин Янчев, ръководител на катедра „История на България“ и преподавател по нова българска история (СУ „Св. Климент Охридски“), доц. д.и.н. Иван Първев, ръководител на катедра „История на Византия и балканските народи“, преподавател по нова балканска история (СУ „Св. Климент

Охридски“), доц. д-р Благовест Нягулов от Института за исторически изследвания при Българската академия на науките, доц. д.и.н. Пенчо Пенчев от Университета за световно и национално стопанство и преподавател по стопанска история и ас. Митко Григоров от катедра „История на Византия и балканските народи“, специалист по нова и съвременна балканската история (СУ „Св. Климент Охридски“).

За сполучливия избор, за интереса към темата *Империи, граници и политики* във века на нациите, както и за многопластовия академичен потенциал на такива исторически и изкуствоведски изследвания ясно свидетелстваха дългите свободни и необременени (от идеологически и/или политически предразсъдъци) дискусии, съпътствали всеки един от панелите в двата дни на конференцията.

Благодарни сме на всички, които приеха поканата ни за участие в международния научен форум. Благодарни сме на колегите и за тяхната отзивчивост и сътрудничество, в резултат на което една година след провеждането на конференцията пред читателите е този академичен сборник. В него са публикувани разширени варианти на материалите от конференцията.

Провеждането на Международната конференция бе съпътствано от изнасянето на две публични лекции. Организаторите на академичната среща целяхме, като се възползваме от присъствието на университетски колеги от Русия, да запознаем научната общност и най-вече нашите студенти – с постиженията и проблемите пред съвременната руска университетска българистика. Затова през първия ден на конференцията бе изнесена лекцията на доц. д-р Олга А. Дубовик на тема „Университетска българистика в Русии: традиции и проблеми съвременности“.

За втората лекция поканихме специалистката по българска история за периода XV – XIX в. и авторка, изследвала различни проблеми от нашата обществена, политическа и културна история в междуимперски контекст и специално в епохата на Танзимата – доц. д-р Ирина Ф. Макарова. Тя приятно изненада аудиторията, като поднесе лекция на тема „Российские диаспори Дунайского вилайета“.

Благодарим на Олга и на Ирина, че се съгласиха да доработят лекциите си и днес можете да ги прочетете като публикации в сборника.

Студиите и статиите в сборника са подредени по хронологично-тематичен признак и се отпечатват на български, руски или сръбски език (каквито бяха и работните езици на конференцията). Придружени са от резюмета на английски език. Хронологически изследванията започват с първата за XIX век руско-турска война от 1806 – 1812 г. и завършват с навечерието на Балканските войни (1912, 1913), но най-много текстове са посветени на проблеми от третата четвърт на XIX в. По обясними причини изключение от тези хронологически рамки е статията за съвременната руска университетска българистика. Тематично изследванията са обединени от фокуса на фактора граница в междуимперската политика на Балканите в Новото време, но го разглеждат от различни посоки (и далеч не само през призмата на политическата история), а също са и с различен пространствен обхват. Надяваме се публикуваните материали не само да са интересни и полезни за читателите на сборника, но и да предразполагат към нови въпроси, идеи и търсения, за да се задълбочат историческите (и изобщо хуманитарните) изследвания на българо-руско-сръбските отношения.

* * *

Този сборник е продукт от упоритите усилия на цял екип. На първо място искаме да благодарим на авторите в тома, които ни се довериха и проявиха търпение покрай бавния процес на подготовка и редактиране на изданието. Благодарни сме на колегите и на приятелите, които ни помогнаха с различни справки и целенасочени издирвания, с професионална редакторска и предпечатна работа, сред които специално ще отбележим имената на проф. д.и.н. Диляна Ботева, на Мария Кипровска и Анна Леонтиева, на Милета Милчева и Мария Баръмова. Сборникът (както и академичният комфорт за участниците и гостите на конференцията) нямаше да бъде факт без съдействието и финансовата подкрепа на програма „Регионални изследвания“ на Университетския комплекс по хуманитаристика „Алма Матер“ в лицето на ръководителите им доц. д.и.н. Иван Първев и проф. д.и.н. Иван Илчев.

Пламен Митев, Ваня Рачева

INTRODUCTION

This volume contains extended versions of the papers delivered at the International Scientific Conference „Empires, borders, policies (Nineteenth to Early Twentieth Century)“ that took place at the University of Sofia „St Kliment Ohridski“ on 27th and 28th February 2015. The academic meeting was the final stage of a bilateral research project with the same name carried out by colleagues from the University of Sofia „St Kliment Ohridski“ and the Lomonosov Moscow State University, as part of the framework agreement for scholarly cooperation and academic exchange between the two institutions. In the project the Bulgarian part, was represented by lecturers from the Department of Bulgarian History at the Faculty of History Prof. Dr. Plamen Mitev and Assist. Prof. Vania Racheva, while the Russian side by Assoc. Prof. Dr. Olga Anatolievna Dubovik from the Department of Southern and Western Slavic History at the Faculty of History of the Moscow State University.

Formal occasion for summoning the conference in February 2015 was the 145th anniversary of the Firman for the Bulgarian Exarchate; this volume is dedicated to the anniversary of the Firman too. The essential reason for carrying out the conference, however, was our desire to expand, share and discuss the research on these interesting, extensive and current issues with other colleagues and associates in the field of historical science, whose *focal point* is the study of the Bulgarian-Russian-Serbian relations, influences and contacts during the *long nineteenth century*. Thus, we invited more colleagues to participate in the two-day conference:

– from Russia: Assoc. Prof. Dr. Lyudmila Vasilevna Kuzmicheva, from the Department of Southern and Western Slavic History, Faculty of History, Lomonosov Moscow State University; Assoc. Prof. Dr. Irina Feliksovna Makarova and Assoc. Prof. Dr. habil. Andrey Leonidovich Shemyakin – both from the Institute of Slavic Studies at the Russian Academy of Sciences (Moscow);

– from Serbia: Extraordinary Prof. Dr. Miloš Jagodić and Prof. Dr. habil. Nenad Makulević from the Faculty of Philosophy of the Belgrade University; Extraordinary Prof. Dr. Momir Samardžić from the University of Novi Sad;

– and from Bulgaria: Prof. Dr. Veselin Yanchev, Head of Department of Bulgarian History and lecturer in Modern Bulgarian History (Sofia University „St Kliment Ohridski“); Assoc. Prof. Dr. habil. Ivan Parvev, Head of Department of History of Byzantium and the Balkans, lecturer in Modern Balkan History (Sofia University „St Kliment Ohridski“); Assoc. Prof. Dr. Blagovest Njagulov from the Institute for Historical Studies

at the Bulgarian Academy of Sciences; Assoc. Prof. Dr. habil. Pencho Penchev teaches Economic History at the University of World and National Economy; Assist. Prof. Mitko Grigorov from the Department of History of Byzantium and the Balkans and specialist in Modern and Contemporary Balkan history (Sofia University „St Kliment Ohridski“).

The long free and unencumbered (by ideological and/or political prejudice) discussions that accompanied each of the panels in the two days of the conference were clear evidence for the apt choice of the topic Empires, borders and policies in the age of nations, for the interest in it, as well as for the multilayered academic potential of such historical and art studies.

We are grateful to all who accepted our invitation to participate in the international scientific forum. We are thankful to our colleagues for their responsiveness and cooperation, as a result of which this academic volume is presented to readers just a year after the conference. It includes the extended versions of the conference materials.

The International Conference was accompanied by presenting of two public lectures. Our aim, as organizers of the academic meeting, was to take advantage of the presence of University colleagues from Russia and to introduce to the scientific community and especially to our students – the achievements and problems faced by the modern Bulgarian studies in Russia. Thus, on the first day of the conference Assoc. Prof. Dr. Olga A. Dubovik presented a lecture on „Bulgarian studies in Russia: traditions and issues“.

For the second lecture we invited the expert on the Bulgarian history for the period 15th – 19th century, who studies various problems of our social, political and cultural history in an inter-imperial context, and particularly in the period of the Tanzimat – Assoc. Prof. Dr. Irina F. Makarova. She pleasantly surprised the audience by presenting a lecture on „Russian Diasporas in the Danube Vilayet“.

We would like to thank Olga and Irina who agreed to extend their lectures and today you can read them as publications in the present volume.

The papers in the volume are arranged chronologically and thematically. They are published in the working languages of the conference – Bulgarian, Russian or Serbian, and are accompanied by summaries in English. Chronologically, the present materials begin with the first Russian-Turkish War of the 19th century – the one of 1806 – 1812, and end with the eve of the Balkan wars (1912, 1913), but most of them are devoted to problems of the third quarter of the 19th century. For obvious reasons, the article about the Bulgarian Studies in the present day Russia is an exception from this chronological framework. Thematically, the studies are united by the focus of the border factor in the inter-imperial policy on the Balkans in the Modern Age, but they are considering it from different points of view (and far not only through the prism of the political history) and also have different spatial coverage. We hope that the published papers would not only be interesting and useful to the readers of the volume, but also conducive to new questions, ideas and searches in order to deepen the historical (and generally humanitarian) studies of the Bulgarian-Russian-Serbian relations.

* * *

This volume is a product of the strenuous efforts of an entire team. On the first place we would like to thank the authors of the papers published in the volume who trusted us and showed patience along the slow process of editing. We are grateful to colleagues and friends who helped us with various check-ups and targeted searches, with professional editorial and prepress work; here we would like to particularly note the names of Prof. Dr. habil. Dilyana Boteva, Maria Kiprovska and Anna Leontieva, Mileta Milcheva and Maria Baramova. The volume (as well as the academic comfort for participants and guests of the conference) would not be possible without the assistance and the financial support of the program „Regional Studies“ of the Center for Excellence in the Humanities „Alma Mater“ in the face of their leaders Assoc. Prof. Dr. habil. Ivan Parvev and Prof. Dr. habil. Ivan Ilchev.

Plamen Mitev, Vania Racheva